

Izšla vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

LETO—YEAR XXXIX

Cena lista je \$8.00

Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO 23, ILL., PONDELJEK, 29. DECEMBRA (DEC. 29), 1947 Subscription \$8.00 Yearly

STEV.—NUMBER 253

Grški gerilci v ofenzivi v bližini albanske meje

Neodvisna ljudska država ustanovljena v severni Grčiji. Čez 500 oseb aretiranih v Atenah. Francoski list svari Ameriko

Atene, Grčija, 27. dec. — Grške gerilske sile so začele ofenzivo proti armadi grške vlade v bližini albanske meje. Namen je ekspanzija komunistične države v severni Grčiji.

Gerilci so napadli zalagalne linije grške armade med Janino in Epirejem in jih pretrgali. Dve gerilski brigadi sta napadli Konico. Poveljstvo vladne armade poroča, da sta utrpeli velike izgube.

Bitke med gerilci in vladnimi četami so v teku pri Philatesu, 40 milj. zapadno od Konice. Vest pravi, da so nove čete dosegle na fronto na pomoč grški armadi. Vojni minister George Stratos je odletel iz Aten v Koniko in prevzel vodstvo operacij proti gerilskim silam. Gerilski topovi bruhaajo izstrelke na Koniko. Poročilo pravi, da je bil poveljnik vojaške posadke v Konici ranjen.

Policija je naznanila, da je bilo čez 500 oseb aretiranih v Atenah po razkritju zarote, katere namen so bili umori prominentnih političnih voditeljev. Zarota je bila razkrita po aretaciji dveh mož na obtožbo umora policaja v Atenah 9. decembra.

Oblasti trdijo, da sta na zaslišanju pred policijo priznala zaroto. Eden izmed političnih voditeljev na smrtni listi zarotnikov je bil general Stylianos Gonatas, vodja liberalne stranke in bivši premier.

Areacije so bile odrejene 24 ur potem, ko je general Markos Vafiades, poveljnik gerilskih sil,

v svojem govoru po radiu naznanil ustanovitev neodvisne komunistične države v severni Grčiji. General George Papageorgiu, poveljnik zborov tretje grške armade, je rekel v Solunu, da je bil gerilski režim morda formiran v Albaniji.

Vifiades je v svojem govoru po radiu pozval člane levičarske odporne fronte EAM, naj pograbijo orožje in se pripravijo za boj. Predsednik grške monarhistične vlade Sophoulis je dejal, da bodo Jugoslavija, Bolgarija in Albanija morda priznale Vifiadesov režim v severni Grčiji. Priznanju bodo sledile aretacije "nevarnih oseb" v Grčiji in razpust komunistične stranke.

Pariz, 27. dec. — List L'Humanite, glasilo francoske komunistične stranke, je napovedal, da bodo države v sferi sovjetskega vpliva priznale Markosa Vifiadesa kot načelnika legalne grške vlade, zaeno pa je opozoril Ameriko, da bo morala prevzeti veliko odgovornost, če bo še nadalje podpirala monarhistično vlado v Atenah.

"Grčija ima sedaj legalno in demokratično vlado, ki predstavlja težnje in voljo ljudstva," pravi L'Humanite. "Fasistični rebeli v Atenah, katere podpirata Amerika in Velika Britanija, ne morejo prikriti vzne mirjenja zaradi odločitve grških demokratičnih sil. Problem britske in ameriške intervencije v Grčiji bo ponovno prišel pred organizacijo Združenih narodov."

Ameriški tovorni parnik se potopil

Helsinki, Finska, 27. dec. — Ameriški tovorni parnik Park Victory je zadel ob pečine v Finskem zalivu in se potopil. Pet članov posadke je utonilo, enajst pa je pogrešanih.

Tajfun popiral hiše v Manili

Manila, Filipini, 27. dec. — Tajfun je paraliziral to mesto. Drvel je z brzino čez sto milj na uro, podiral hiše in pretrgal komunikacijske zveze. Več oseb je bilo ubitih in ranjenih. Povzročena škoda znaša pol milijona dolarjev.

SENATOR TAFT POJASNIL SVOJE STALIŠČE O ZUNANJI POLITIKI

New York, 27. dec. — Senator Taft je v izjavi, katero je objavil list New York News, pojasnil svoje stališče o ameriški zunanji politiki in vzroke kritike smernic Trumanove administracije in državnega departmanta. Vse miroljubne elemente v Ameriki je pozval, naj odprto povedo, da se ne strinjajo z onimi, ki strašijo z vojno in naglašajo, da mora biti strašenje eno izmed sredstev zunanje politike in diplomatskih manevrov.

Taft je podal izjavo kot odgovor onim, ki so pritiskali nanj, naj pojasni svoje stališče glede ameriške zunanje politike. Povelj je trdil, da mora biti glavno načelo in cilj zunanje politike vzdrževanje svetovnega miru, dokler ni svoboda ameriškega ljudstva ogrožena. Dosele ni Taft javno izrazil mnenja, da mir ni vodilno načelo Trumanove administracije in

Domače vesti

Pobit v rovu

Gilbert, Minn. — Joe Prešern, član društva 182 SNPJ, je bil 19. dec. težko pobit v rovu "Spruce" na Evelethu. Ko je delal v rovu, se je utrgala gmota in ga podsula. Rešil ga je njegov sodelavec, ki je hitel na vso moč z odkopavanjem in ga je dobil izpod zasutbe. Prepeljan je bil v bolnišnico, kjer bo po izjavi zdravnikov moral ostati šest tednov.

Nov grob v Kansasu

West Mineral, Kans. — Dne 20. dec. je naglo umrl Vincent Zaklar, predsednik društva 19 SNPJ. Zjutraj je šel še na delo, kmalu pa mu je postalo slabo in so ga odpeljali domov, kjer je ob 11. uri izdihnil. Star je bil 70 let, doma iz vasi Furjev Klošter, Štajersko, v Ameriki od 1906. Tukaj zapuščala žena, v Lawrenceu, Kans., sina in tri poročene hčere v Virginiji, v starem kraju pa brata.

Krug se odločil za resignacijo

Washington, D. C., 27. dec. — Vest iz zanesljivih virov pravi, da bo notranji tajnik Krug kmalu resigniral. Predsednik Truman bo moral iskati naslednika. Na njegovi listi je senator O'Mahoney, demokrat iz Wyominga. Vprašanje je, ali bo senator, čigar termin poteče čez pet let, prevzel pozicijo notranjega tajnika, če ga bo Truman imenoval.

Privatne armade prepovedane v Burmi

Rangoon, Burma, 27. dec. — Vlada je uveljavila odredbo, ki prepoveduje vzdrževanje in vezbanje privatnih armad. Take armade so doslej vzdrževale politične grupe. Takozvana ljudska armada, katero je ustanovil general Aung San, je bila razpuščena.

Pogodba med Čehoslovakijo in Holandijo

Praga, Čehoslovakija, 27. dec. — Ministrstvo za zunanjo trgovino je naznanilo sklenitev trgovinske pogodbe s Holandijo. Ta določa med drugim izmenjavo blaga med državama v vrednosti sto milijonov dolarjev v prihodnjem letu. Čehoslovakija je prej sklenila slično pogodbo z Rumunijo.

Progresivna stranka sestavlja listo

Carey bo kandidat za državnega pravdnika

Chicago, 27. dec. — Nedavno ustanovljena progresivna stranka, ki je pri volitvah sodnikov v novembru prestrašila demokratske in republikanske politike, je naznanila sestavljanje liste kandidatov za skoro vse urade v okraju Cook, ki vključuje Chicago in predmestja.

Pri volitvah v novembru je dobil Homer F. Carey, kandidat progresivne stranke, 313,000 glasov. On je bil izbran kot kandidat za državnega pravdnika, sodnik Samuel Heller pa kot kandidat za načelnika vrhovnega mestnega sodišča. Carey je profesor prava na univerzi Northwestern.

Progresivna stranka skuša priti na glasovnic pri primarnih volitvah v aprilu in v novembru kot regularna stranka. Zadevna aplikacija je pred okrožnim sodiščem, George R. Cermak, načelnik stranke, je dejal:

"Mislimo, da imamo vse kvalifikacije na podlagi zakona. Če nam bo preprečena vložitev liste kandidatov pri primarnih volitvah, jo bomo vložili z neodvisnimi peticijami."

Klica navadnega prehlada izolirana

Cepilo še ni iznajdeno

Washington, D. C., 27. dec. — Izolacija klice navadnega prehlada v laboratoriju, ki ustvarja možnost, da bo izdelano cepilo proti klici, je bila naznanjena. Naznanilo sta objavila dr. Norman Topping in dr. Leon T. Atlas, raziskovalca narodnega zdravstvenega instituta.

"Doseženi uspeh je značilen," je rekel dr. Topping. "Upam, da bomo našli cepilo, ki bo razrešilo uganko navadnega prehlada."

Navadni prehlad stane ameriško ljudstvo skoro milijardo dolarjev letno.

Zdravnika sta razkrila, da sta delala eksperimente na jetnikih v jetnišnici federalnega distrikta. Jetniki so se prostovoljno podvržili eksperimentom. Klice so dobili od človeka, ki je bil prehladen. Zdravnika sta izolirala klico, in jo držala pri življenju skoro eno leto. Z njo sta povzročila prehlade med jetniki. Klico sta nazvala "V 1-4 A."

Wallaceva podpora administraciji dobrodošla

Providence, R. I., 27. dec. — Senator McGuth, načelnik osrednjega odbora demokratske stranke, je dejal, da bi Trumanova administracija pozdravila podporo s strani Henryja A. Wallacea v volilni kampanji v prihodnjem letu, ne bo pa revizirala svoje politike v zameno za podporo. Wallace v svojih govorih na shodih obsoja politiko Trumanove administracije in naglašja, da vodi v vojno. Namignil je že, da bo morda sprejel nominacijo kot predsedniški kandidat tretje politične stranke, če ne bo Truman revidiral zunanje politike.

Bivši japonski premier se zagovarja

Tokio, 27. dec. — Hideki Tojo, predsednik japonske vlade v času zavratnega napada na Pearl Harbor, je pred mednarodnim vojaškim tribunalom priznal odgovornost za poraz Japonske, ne pa za napad na Pearl Harbor. Dejal je, da je bil odrejen iz bojazni, da bo Amerika napadla Japonsko.

ITALIJANI POZDRAVILI SPREJETJE USTAVE

De Nicola proglašen za prvega predsednika republike

ZENSK E DOBILE ENAKOPRAVNOST

Rim, 27. dec. — Italijansko ljudstvo je navdušeno pozdravilo akcijo narodne skupščine, ki je odobrila novo ustavo z ogromno večino glasov. Začasno so bile vse razlike med političnimi strankami pozabljene. Proceduro odobritve ustave so opazovali reprezentanti zunanjih držav, med temi ameriški poslanik James C. Dunn.

Proceduro je zaključil Umberto Terracini, predsednik skupščine, z govorom. Govorila sta tudi premier Alcide de Gasperi in bivši premier Vittorio E. Orlando.

Nova ustava bo stopila v veljavo 1. januarja. Italijo razglaja za republiko in za vse čase in prepoveduje restavriranje monarhije. Odnosaji med republiko in katoliško cerkvijo bodo regulirani na osnovi lateranske pogodbe, ki je bila sklenjena leta 1929. Ustava določa ustanovitev vrhovnega sodišča, ki bo odločalo o ustavnosti vseh zakonov, sprejetih v skupščini. Skupščina bo imenovala člane vrhovnega sodišča.

Dve zbornici, višja in nižja, bosta tvorili parlament. Člani zbornic bodo izvoljeni pri splošnih in direktnih volitvah. Vsak poslanec bo reprezentiral 80,000 prebivalcev.

Predsednika republike bo izvolila narodna skupščina. Njegov termin bo sedem let. Enrico de Nicola, ki je imel doslej titel začasnega predsednika republike, je bil proglašen za prvega predsednika republike.

Nova ustava vsebuje okrog 10,000 besed in vključuje uvod in 140 členov. Eden izmed njegovih prepoveduje vse poskuse za reorganiziranje fasistične stranke, nadaljnji pa povratek vsem članom savojske dinastije v Italijo.

Zenske so dobile enake pravice z moškimi na vseh poljih udejstvovanja. Nova ustava garantira svobodo vere, toda katoliška cerkev je priznana kot uradna v Italiji. Opozicijo proti priznanju so vodili komunisti in drugi levičarji.

PREDSEDNIK ADF OBSODIL DEKRET GRŠKE MONARHISTIČNE VLADE

New York. — (FP) — William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, je ostro obsodil dekret grške monarhistične vlade, ki določa smrtno kazen za stavkarje.

"Storili bomo vse, kar bomo mogli, vam v pomoč," pravi Green v kablogramu, katerega je poslal glavnemu stanu Federacije grških mornarških unij v Atenah. Kablogram je odgovor na apel teh unij za pomoč. Vsebinsko je objavil Ameriški svet za demokratično Grčijo, čigar urad je v New Yorku.

"Pridružujemo se vašemu protestu in obsodbi dekreta grške vlade," pravi Green. "Dekret je diktatorski, ker odvzema delavcem svobodo, do katere so upravičeni. V konfliktu je z načeli svobode, demokracije in pravičnosti."

Na svetu se priznava pravica delavcev do stavke za zboljšanje položaja. Velika razlika je med svobodnimi delavci in sužnji. Svobodni delavci lahko stavka

Židovski uradnik ubit v Jeruzalemu

Arabci napadli britsko policijsko postajo

Jeruzalem, Palestina, 27. dec. — Hans Beith, vodilni uradnik židovske agenture v Palestini, in štirje drugi židje so bili umorjeni v Jeruzalemu. Člani arabske oborožene grupe so napadli avtobus, na katerem so bili židje.

Avtobus je bil napaden, ko je dospel v Jeruzalem, iz Tel Aviva. Beith je bil načelnik oddelka židovske agenture, v čigar področje spada oskrba otrok židovskih beguncev.

Bitke med židi in Arabci se nadaljujejo. Dva Arabca sta bila ubita, osem pa ranjenih v bitki z židi v bližini Hajfe. Arabci niso razkrili svojih izgub.

Arabci so napadli britsko policijsko postajo v bližini Acre. Poročilo pravi, da je bil napad odbit. Trije Arabci so bili ubiti in sedem ranjenih.

Rusi bodo odprli cono komisiji

Berlin, 27. dec. — Rusi bodo odprli svojo okupacijsko cono v Nemčiji članom medzvezniške komisije 2. januarja, pravi naznanilo. Proučevali bodo napredke likvidacije nemških vojni tovorn v ruski coni. Člani komisije bodo pozneje obiskali ostale tri okupacijske cone v Nemčiji.

Španski "komunist" obsojen v smrt

Madrid, Španija, 27. dec. — Agustín Zorua in štirje drugi so bili obsojeni v smrt na obravnavi pred vojaškim sodiščem. Zorua je omenjen kot vodja španskih komunistov. Policija je v njegovem stanovanju našla pismo iz glavnega stana francoske komunistične stranke. Vsi obsojenci bodo ustreljeni.

Sneg paraliziral promet v New Yorku

New York, 27. dec. — Promet v New Yorku je paraliziran zaradi snega, ki je padel v zadnjih 24 urah. V tem času je dva čevlja debela odeja snega pokrila mesto. Promet avtobusov in avtomobilov je ustavljen. Več tisoč delavcev je zaposlenih pri odstranjevanju snega z mestnih ulic.

SENATORJI OBSODILI MARSHALLOV NAČRT

Butler dejal, da ne bo sprejet v predloženi obliki

TURŠKI LISTI KRITIZIRAJO PROGRAM

Washington, D. C., 27. dec. — Načrt državnega tajnika Marshalla, ki predvideva potrošnje sedemnajst milijard dolarjev za ekonomsko rekonstrukcijo in rehabilitacijo šestnajstih držav v zapadni Evropi v prihodnjih štirih letih, je naletel na opozicijo nekaterih republikancev. Trije senatorji so obsodili načrt.

Senator Butler, republikanec iz Nebraske, je napovedal, da kongres ne bo odobril načrta v predloženi obliki. Izrazil je dvom, da bi mogla ameriška ekonomija prevzeti obveznosti z izvajanjem načrta. To je bil Butlerjev odgovor predsedniku Trumanu, ki je v božični poslanici ameriškemu ljudstvu poudarjal, da mora Amerika storiti potrebne korake in nuditi vso mogočo pomoč ljudem v zapadni Evropi, ki zmrzujejo in stradajo.

Senator Wherry, republikanec iz Nebraske, je dejal, da se kongres ne bo udal pritisku Trumanove administracije in državnega departmanta. Okrcal je Deana Achesona, bivega pomožnega državnega tajnika, ki je izjavil, da bo moral kongres sprejeti Marshallov načrt do 31. marca prihodnjega leta, obenem pa naglasil, da se bo zapadna Evropa razsula in prišla pod dominacijo komunistov, če načrt ne bo sprejet. Acheson je resigniral kot pomožni državni tajnik pred nekaj meseci.

Truman je v svoji poslanici dejal med drugim: "Srce ameriškega ljudstva utripa v sočutju z ljudmi v drugih državah, ki zmrzujejo in stradajo. Amerika jim pomaga, toda skrbeli bomo, da bo pomoč večja v bodočnosti. To je v soglasju z našimi nameni in tradicijami."

Republikanski senator Dworshak je napovedal revizijo Marshallovega načrta. Dejal je, da Amerika ne sme tvegati svoje ekonomije in zaščite z razsipanjem denarja davkoplačevalcev. Istanbul, Turčija, 27. dec. — Tukajšnji listi kritizirajo program ameriške pomoči Turčiji. Kritike je provocirala izjava, katero je podal senator Brewster, republikanec iz države Maine. Senator je izrazil nezadovoljstvo nad stanjem v Istanbulski luki, v katero prihaja ameriško orožje, strelivo in drugi material.

Zupan Kennelly je ponovno posegel v konflikt

Chicago, 27. dec. — Zupan Kennelly je ponovno posegel v konflikt med tiskarsko unijo in izdajatelji šestih listov. Konfiriral je z reprezentanti unije in izdajateljev. Unija je oklicala stavko 24. novembra, ko so se pogajanja med njo in izdajatelji razbila. V stavki je udeleženo okrog 1,500 tiskarjev. Izgleda še ni, da bo konflikt kmalu izravnano.

Gradnja hiš v Angliji napreduje

London, 27. dec. — Aneurin Bevan, minister javnega zdravstva, je izjavil v parlamentu, da se je čez milijon ljudi vselilo v nove hiše, ki so bile zgrajene v poletni dobi na podlagi vladnega stanovanjskega programa. Po zaključitvi vojne je bilo zgrajenih skoraj 300,000 hiš v Angliji.

PROSVETA

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodnina za Združene države (raven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrti let; za Chicago in okolice Cook Co. \$9.50 za leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00. Subscriptions rates for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cena oglašev po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštne.

Advertiser rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Glasovi iz naših naselbin

Ob zatonu leta

Detroit, Mich.—Leto 1947. je skoraj v zatonu. Zopet nastopi novo leto, ki se bo pisalo 1948. Torej smo za eno številko naprej. Ena številka več je sicer malo, ako pa se obrnemo nazaj in pogledamo, kaj vse se je zgodilo in kaj vse smo doživeli v l. 1947, pa vidimo pomembne dogodke, ki so se završili v tem letu.

V l. 1947 so se vršile svetovne konference, zborovanje Združenih narodov, delavski nepokoji in tudi vojne. In ne samo to! V tem letu se je zopet razvila silna propaganda za tretjo svetovno vojno in obširna gonja proti komunizmu in zaeno proti vsem naprednim skupinam.

V tem letu so imeli kapitalisti zopet ogromno žetev: \$17 milijard dobička samo v Združenih državah! Po vsem svetu je tudi razvita črna borza, špekulacije itd. Na eni strani je neizmerna revščina, na drugi pa majhna skupina ljudi, ki kontrolira ogromno bogastvo.

Da, marsikaj smo doživeli v l. 1947, in sicer po zaslugi današnjega krivičnega socialnega in ekonomskega reda.

Konec druge svetovne vojne smo praznovali že pred tremi leti, a faktično pa se še danes nadaljuje v Grčiji, na Kitajskem, v Indoneziji in Palestini, poleg tega pa imamo diplomatsko vojno med Ameriko in Sovjetsko Rusijo. Amerika kar naprej straši z atomsko bombo, Rusi pa so odgovorili, da se ne bojijo teh bomb, ki niso več notena tajnost.

V tem letu smo tudi doživeli rekordne cene živeži in drugim potrebščinam. Kaj pa delavske mezde? Bile so sicer zvišane, toda cene potrebščin so čez noč poskočile in tako je delavec še na slabšem položaju kot je bil, na drugi strani kapitalisti žanjejo večje profite kot so jih še kdaj v zgodovini Amerike.

Vsakdo, ki si ogleda te podatke, bi moral sprevičiti, da je nekaj narobe z današnjo družbo in sistemom. Kdaj bo prišel čas, ko bo človek prišel k pameti in se civiliziral? Kdaj se bo pričel zavedati, da so vsa človeška bitja enakovredna, da smo vsi upravičeni do poštenega življenja? Narava, ki je nam dala življenje, ne pozna nobenih razlik, nobene rase, nobenih izvoljenec. Vsi smo iz mesa in krvi. Človek ima možgane in razum, a napaka je, ker so mnogi preveč strahopetni, ponižni in podložni in tako delamo vse svoje življenje le za druge.

Čas beži, leta hito, ogromna masa pa je še vedno v temi. Toda ne povsod! Če pogledamo preko Atlantskega oceana v Jugoslavijo, kjer je tekla naša zibelka, vidimo prebujenje ljudskih množic. Jugoslovanski narod se je najprvo herojsko borił skozi štiri dolga leta, zaeno pa se otrešil vse izkoriščevalce, ki so ga tlačili k tlom in izkoriščali do mozga. Danes je jugoslovansko ljudstvo svoj gospodar na svoji zemlji in nehlapčje nikomur!

Leta 1930 je SNPJ aranžirala turistični izlet v staro domovino. Ljubljanski sodrugi so nam priredili banket v Tivolju. Kot običajno ob takih prilikah, tako so bili tudi tedaj na sporedu razni govorniki. V živem spominu mi je ostal govor stoloravnatelja, kateri je med drugim dejal, da smo morali iti v širni svet s trebuhom za kruhom zato, ker smo bili večinoma iz družin kočarjev in bajtarjev, kateri so imeli le dve ali tri njive, katere so lahko preživljale le dve ali tri osebe, ostali člani družine pa so morali iti v svet.

Tako je bilo nekdaj v naši rojstni domovini, danes pa je dovolj njiv za vse in v doglednem času bo tudi kruha za vse, tako da ne bo treba iti nikomur več v hladno tujino za večjim kosom kruha.

Ameriški delavci so dosegli najvišjo produkcijo v zgodovini Združenih držav, toda vprašanje

inflacije pa ta operacija še čaka. Med temi državami je tudi Amerika, ker je veliko prezgodaj odpravila kontrolo cen in odprla zavrnice inflaciji. V tem pogledu je na primer Anglija veliko bolj previdna in pametna.

Richard T. Leonard, bivši podpredsednik avine unije CIO in Detroita, se je po porazu na konvenciji po 11 letih vrnil na svoje staro veldersko delo v tovarni De Soto. Neka newyorška firma mu je ponudila službo s \$25.000 plačo na leto, kar pa je odklonil in se raje vrnil v tovarno "nazaj k delavcem" s plačo \$1.42 na uro. Ta slika je bila sneta v uposelvalnem uradu, kjer je Leonard dobil delo.

je, koliko imajo tudi koristi od žuljev svojih rok, od te produkcije? Kdo lastuje vse to ogromno bogastvo? Približno 10% izvoljenec.

V Jugoslaviji pa so danes lastniki tisti, ki delajo in ustvarjajo, to je vse delovno ljudstvo. Želim, da jugoslovansko ljudstvo doseže svoje cilje, obnovi porušeno deželo in čimprej dvigne svoj življenjski standard.

Anton Jurca.

V Rock Springsu

Ely, Minnesota.—Dne 9. oktobra 1947 sta me hčeri Alice in Kristina odpeljali na postajo železnice Great Northern v Duluth, od koder sem se odpeljala proti daljnemu zapadu, v Rock Springs, Wyo., kamor sem srečno dospela 11. oktobra ob 1:15 uri. Na postaji me je čakala moja stara znanica in prijateljica mrs. Angela Kos, katere je svoječasno živela na Elyju, in pri kateri sem imela svoje "jerperge" skozi šest tednov mojega bivanja v omenjeni slovenski naselbini. Rock Springs je prijazno mesto in visoko nad morsk gladino, katerega večkrat objamejo peščeni viharji in kjer si rojaki služijo kruh s kopanjem premoga. Imajo tudi svoje domače shajališče Narodni dom, kateri jim služi v razne dobre namene, posebno pa v vsestranske društvene potrebe.

Naslednjo soboto zvečer po mojem prihodu, se je v Narodnem domu vršila vinska trgatev, na katero sem bila tudi jaz povabljena. Bila je izredno velika udeležba mladine in tudi starejših ljudi. Ob omenjeni priliki sem se seznanila s številnimi našimi rojaki in rojakinjami, kakor tudi znanici, s katerimi sem "kramljala" pred kakšnimi šestimi leti, ko sem bila zadnjič v omenjenem mestu. Rock Springs vedno rada obiščem. To je bil že moj tretji poset. Prijetno je bilo ponovno tistih rok tamošnjim prijaznim znancom. Njih velikodušnost mi ostane v trajnem spominu.

Omeniti želim, da tam živi tudi moja stara znanica in prijateljica mrs. Kržišnik, ki je sedaj lastnica hotela. Z njo sem se seznanila na ladi leta 1901, ko sva potovali v to deželo. Oh, ko se spominam na ona leta, kako prijazni občutki me obidejo! Jaz sem bila tedaj stara 31 let, mrs. Kržišnik pa 14 let, obe na debudni ter iskajoči sreče v tej deželi, ki je tedajne čase marsikomu obljubljala boljše bodočnost. Nekateri so jo kajpada dosegli, drugi pa so se razočarani izgubili v morju tujine. V času mojega bivanja v omenjenem mestu, sta me vjudni rojakinji mrs. Kržišnik in mrs. Kos, ki je sestra mrs. Kržišnik, večkrat povabili na razne zabave, obiske, kakor tudi avtne izlete. Na eni omenjenih voženj

je bilo posebno zanimivo in romantično, ki je peljala na visoke gore ter planjave, s katerih je bil nepopisno krasen razgled in zrak čist kot kristal. Ko smo se ustavili na visoki gori in sem zrla v nižino po divjih planotah, se mi je nehote vsilila misel, zakaj morajo ljudje, posebno po večjih mestih, živeti tako tesno naseljeni, ko je še toliko prazne zemlje, katere je narava vendar ustvarila za vse ljudi.

Zelo rada bi podrobno opisala vse lepe vtise, kakor tudi dobrote, ki sem jih živela v Rock Springsu za časa mojega obiska, ter z imeni omenila vse one, s katerimi sem prišla v dotiko. Toda tak dopis bi bil preobširen, listu pa že sedaj primanjkuje prostora. Zato želim, da mi vsi prizadejate oprostite, ker mi ni mogoče popisati kot bi želela, skušala pa sem storiti kolikor mogoče v vsestransko zadovoljstvo.

Pred odhodom iz prijaznega Rock Springsa sta mi stari znanici in ožji prijateljici mrs. Kos in mrs. Kržišnik s sodelovanjem nekaterih tamošnjih žena priredili "poslovilni večer", na katerem smo se prav sestrsko zabavale. Vladovalo je splošno razpoloženje v duhu najožjega prijateljstva. Ob tej priliki sem od navzočih žensk tudi prejela lepo darilo kot spomin na moj obisk, za kar se vsem prijateljicam na tem mestu prav toplo zahvaljujem. Tako se tudi zahvaljujem vsem rojakom in rojakinjam v Rock Springsu za prijaznost, ki ste mi je izkazali v času mojega bivanja med vami. Posebna zahvala pa moji prijateljici mrs. Kos, ki mi je dala na razpolago lepo stanovanje, in njeni sestri mrs. Kržišnik.

Ker sem bila precej časa od doma, je naravno, da je bilo svidenje ob povratku zopet pri srčno od strani mojih hčera, katere so me odpeljale s postaje na dom.

Ta slika je bila sneta v Downeyju, Cal., in kaže otroke, ki oddajajo svoja pisma v nabiralnik, naslovljena priljubljenemu Miklavžu. Kako se je odvalj njih željam, je vprašanje, kajti tudi on je imel opravka s draginjno.

Rock Springs in prijazni ljudje mi ostanejo za vedno v spominu. Hvala vsem skupaj!

Francis Seliškar.

V Jugoslaviji še ni raja

Chicago.—Kdor misli, da se v Jugoslaviji cedi samo med in mleko, se zelo moti. Kot mi poročajo svoji, je tam še veliko pomanjkanje in tudi draginja velika. Tako mi pišejo, da se dobi na izkaznico na osebo 4 kg moke in pol kg enotne moke ter 15 dkg masti na mesec. 50 kg moke stane na črnem trgu 4000 din ali \$80; kilogram masti na črnem trgu 300 din, kilogram sladkorja 100 din. Zasluzek navadnega delavca je od 2000 do 4000 din na mesec, kar zneso \$40 do \$80. Kvalificirani delavci in rudarji zaslužijo več. Kjer jih dela več v družini, še nekako izhajajo, kjer dela pa samo eden, jim gre pa trda.

Vse to so posledice vojne—ker je bila Jugoslavija tako uničena. Cene so tako visoke tudi vsled tega, ker si mora Jugoslavija sama pomagati na noge in potrebuje ogromno denarja za gradnjo novih industrij. Poleg tega je bila v nekaterih krajih stare domovine zopet velika suša, že tretje leto zaporedoma.

Tončka Skufca je poročala v Prosveti, da duhovnik ni hotel zvoniti za mrličem, ker je bil civilno poročen, toda oblasti so duhovnika potem prisilile, da je dal zvoniti. Meni se vidi neumestno zahtevati zvonjenje za človekom, ki se v življenju ni briga za cerkev.

Čitateljem Prosvete želim vse sebo božične praznike in srečno novo leto! Mary Gradisnik.

Lep uspeh s filmsko predstavo v Barbertonu

Barborton, O.—Ob času božičnih praznikov smo vsi več ali manj zaposleni, zato je tudi to poročilo pozno. Kakor je znano, smo 6. dec. predvajali kinoslike iz Jugoslavije. Prireditve je aranžirala tukajšnja podružnica 51 SANSa. Udeležba je bila zelo velika. Prišli so tudi iz Akrona, Kennmora in celo daljnega Magadorja. Dvorana je bila tako nabito polna, da nekateri sploh niso mogli videti vse predstave, zato pa je upravitelj tukajšnjega slovenskega gledališča Vincent Lauter kazal filme dvakrat, za kar mu izreka podružnica 51 SANSa najlepšo zahvalo. Mnogi so se izrazili, da toliko ljudi še niso videli v dvorani samostojnega društva Domovine.

O čemu smo se prepirali na tej prireditvi? Prepirali smo se, da naša slovenska javnost v Barbertonu in okolici še vedno misli in dela, kar sama hoče. Vzlic agitaciji proti prireditvi po hišah, ki so jo vršili gotovi krogi, so rojaki pokazali, da še vedno samostojno mislijo, pa naj še tako strašijo s komunističnim bamburjem in prihajajo v slovenske naselbine pobežli pohajči iz Jugoslavije.

Naj se rovarijo, obrekujejo in lažejo proti sedanji jugoslovanski vladi, naj le pisarijo lažnji-

ve članke, kot jih pišejo bolni uredniki A. D., narod jim ne veruje, ampak si piše sodbo sam. Laž ima kratke noge, pa naj pride iz kateri koli strani. Ljudstvo kmalu spozna lažnivce. Lahko je slepih nekaj ljudi nekaj časa, ne pa vseh na vse čase.

Na tej prireditvi smo imeli tudi nekaj nazadovoljnejšev, največ dva odstotka. Nekdo, ki je pod "Jakotom" vplivom, se je izrazil, da se je na tej prireditvi kazala "svinjarja". Dotičnik menda vidi tudi sneg rdeč, ali pa je duševno bolan.

V katerem prizoru je bila "svinjarja"? Mar v prizoru operacije, ki so jo izvršili jugoslovanski zdravniki in v 15 minutah klienta rešili življenje? Mar v prizoru cerkve sv. Urha, kjer so izkopali na stotine o-kostnjakov, staršev in partizanskih bojnikov za svobodo, katere so fašistične in belogardistične zverjadi pomorile? Citaj! Pri cerkvi sv. Urha je bila izvršena največja moritev na povelje belogardističnih voditeljev. Ali ne zapoveduje peto božja zapoved "ne ubijaj"? Da, taki dokumentarni dokazi bodo v oči klerofašiste.

Slovenski klerikalci so delovali za fašistično zmago, nakar bi zopet upeljali vatiškansko inkvizicijo iz leta 1518. Tiste Jugoslovane, ki verujejo v svobodo in v demokracijo in ne v klerikalno blufarjajo, bi dali na natezalnico, nakar bi prišel klerikalizem zopet do svoje moči in ščitil buržoazijo in reakcijo. Toda ti časi so minili za vedno.

Da, da, črno reakcijo boli, ker so se organizirali jugoslovanski partizani že dolgo pred vojno in v času napada na Jugoslavijo stopili v boj za ljudske pravice in demokracijo ter na celi črti porazili izdajalsko belo gardo. Vsi Rožmanovi blagoslovi niso pomagali.

Reakcije tudi boli, ker kljub vsemu prizadevanju ničesar ne opravi pri naši vladi v Washingtonu. Klerofašisti namreč se že dolgo prizadevajo, da bi bila ustanovljena srednjeevropska katoliška država, v kateri bi bile vključene tudi Slovenija, Hrvaška in Madžarska. Ne, to se jim ne bo posrečilo, kajti narod je vstal in se otrešal vseh pijavk.

Želje, ki jih je izrazil Simon Gregorčič v pesmi "Vstajenje", so se izpolnile. Vsk Slovenec in Slovan naj bi imel to pesem v mislih ob božičnem vstajenju.

Kdo on je, ki vstaja čez veke na dan? Kdo ta je junak velikanov? Pogledaj v obris mi, obris vam je znan. To narod je—narod slovenski!

Kalvarijo svojo naš rod je imel in dneve prebriške trpljenja. A naj mu rešiva je sor zarezal, napočil mu dan je vstajenje.

Da, vstaja, resnično mogočen. Častit! uničil naklepe je črne; grozi naj, hrumi naj sovražnik sredi.

Slovan se mu v grob več ne vrne!

Kakor sem že omenil, Sansova prireditve je gmotno in moralno uspela na vsej črti. Podružnica se na tem mestu vsem iskreno zahvaljuje, prav tako društvu Domovini za dvorano. Lepa hvala tudi društvu Triglav 48 SNPJ, ki darovalo v ta namen \$10. Naj ne pozabim omeniti tudi naših progresivnih in delavnih slovenskih žensk, ki so darovale razno pecivo in s tem pripomogle do večjega uspeha. Te žene so: mrs. R. Knauz, L. Arko, F. Platanar, L. Frank, mrs. Nichols in A. Pečnik. Vse priznanje tudi prodajalcem vstopnic.

Andrew Bomback.

Poizvedovanje Rdečega križa

Chicago, Ill.—Sorodniki iz Evrope bi radi izvedeli, kje je Jakob Pavlic, ki je stanoval svoj čas v Chicago. Če bi kdo vedel zanj, naj sporoči Rdečemu križu, 529 So. Wabash ave., Chicago 5, Ill., telefon Wabash 7854. Extention 283.

Rdeči križ.

SLOVENSKA UNIVERZA ODPIRA SVOJE HRAME

Ljubljana.—Z vseh strani Slovenije in tudi iz krajev zunaj njenih meja so to jesen prihajali mladi študentje v Ljubljano. Oni starejši letnikov prihajajo na univerzo samozavestno in se pred njo zbirajo v gručah, da se pogovore o mladinskih prilikah, o študiju in drugih problemih, novinci pa še nekam

plahno in spoštljivo stopajo v hram znanosti, sprašujejo za navodila in nekako z zavistjo pogledujejo svoje starejše tovaršice. Vendar kmalu ne bo razlik med njimi, s pričetkom predavanja bodo postali vsi skupnost naše akademске mladine, študirajočih in k napredku strmečih mladih ljudi, bodoči profesorji, inženirji, pravnikji, ki bodo z vso nemotnostjo študirali in izpopolnjevali svoje znanje, da se čimprej usposobijo za svoj poklic, in tako kot strokovnjaki pomagajo pri obnovi in izgradnji svoje domovine. Slovenska univerza je naše najvišje učilišče in naš najvišji znanstveni zavod. Njen obstoj in delovanje je najljepši dokaz našega kulturnega razvoja in strokovne usposobljenosti naših ljudi. To posebno za nas Slovence, ki smo sorazmerno majhen narod in živimo na križišču evropskih narodnih in gospodarskih veletokov. Na tem križišču bomo ostali trdno zasidrani in se bomo uspešno razvijali le ob najvišjem razmahu naše duhovne kulture. Vzga-
jati domače strokovnjake vseh panog in širiti prosvetljenost med najširše plasti slovenskega naroda za izgradnjo domovine, to je naloga te naše najvišje kulturne ustanove. Zato je potrebno, da se z nje ustrojem, zgodovinski razvoj in delovanje seznanimo prav vsi Slovenci, zlasti mi Primorci, ki nam je bila tako dolgo časa odlegljena in malo znana.

Zgodovina slovenske univerze
Borba za slovensko univerzo je tesno povezana z razvojem političnega in kulturnega razvoja slovenskega naroda. Skozi vsa novejša doba naše kulturne zgodovine se vleče vprašanje univerze, katero smo končno uveljavili dobili ob osvoboditvi po koncu prve svetovne vojne. Vendar pa smo Slovenci že 300 let poprej imeli znanstveni zavod, ki je tedaj predstavljal visoko šolo univerze. Ta seveda ni bila kompletna, ker ni imela medicinske in pravne fakultete, vendar predstavlja kljub temu prvo visoko šolo na slovenskem ozemlju. Ko je ta šola 1874 prenehala, je bila že štiri leta nato ustanovljena nova visoka šola, ki je imela sicer le modroslovno fakulteto, bila pa je že laicizirana, t. j. prenehala je biti cerkvena ustanova. Obstajala je do leta 1849. Najbolj kompletna univerza je bila v času francoske okupacije pod Napoleonom. Poleg osnovnih in srednjih šol so tedaj Francozi dali našemu narodu tudi univerzo, ki sicer ni bila slovenska, vendar pa je bila kljub temu velikega pomena, zlasti še, če pomislimo, da smo se Slovenci nato 100 let zaman borili, da bi dosegli ob avstrijske oblasti ustanovitve univerze. Francoska univerza v Ljubljani je bila ustanovljena leta 1810 in je obsegala medicinsko, tehnično, farmaceutsko, pravno in zemljemersko fakulteto. Studij je trajal štiri oziroma pet let, profesorji pa so bili deloma Slovenci, deloma Italijani in celo Nemci. Po ponovni avstrijski zasedbi naših dežel leta 1814 je univerza prenehala z delovanjem. Ostala je le stara modroslovna fakulteta. Nekaj časa so visila še posebna juridična predavanja, dokler ni avstrijska vlada leta 1849 ukinila vsa visokoslovna študija v Ljubljani. Šele razpad Avstrije in nastanek Jugoslavije je ustvaril možnost za otvoritev slovenske univerze. Vendar pa je tudi tedaj bilo treba veliko truda in borbe z različnimi politikmi, ki so bili centralistično usmerjeni in v kapitalističnih rokah in so smatrali, da slovenskemu narodu univerza ni potrebna. Prvotno so nameravali ustanoviti le slovenske tečaje na univerzi v Zagrebu in šele na odločno zahtevo vsega slovenskega naroda je tedaj vlada pristala na ustanovitve univerze v Ljubljani. Slovenci smo dobili filozofsko, pravno, teološko, medicinsko in tehnično fakulteto, ki so pričele delovati že v jeseni leta 1919. Medicinska pa ni bila po-

polna, temveč je imela le štiri semestre, t. j. za dveletni študij. Univerza v takem obsegu je ostala nato v stari Jugoslaviji nespremenjena vse do razpada države in sovražne okupacije naših dežel.

Razmah slovenske univerze po osvoboditvi
Svoj pravi razmah je slovenska univerza doživela šele po popolni osvoboditvi slovenskega naroda v letu 1945, ko so bili ustvarjeni vsi pogoji za nje vsestranski razvoj. Predvsem je bilo enkrat za vselej odstranjeno vprašanje denarja, ki je v stari Jugoslaviji predstavljalo veliko oviro pri razvoju univerze. Profesorji so bili slabo plačani, ni bilo denarja za opremo, ne za knjižnice, ne za laboratorije in inštitute, stalno je primanjlovalo učnih pripomočkov, zlasti pa ni bilo sredstev za zidavo in opremo novih univerzitetnih zgradb. V novi Jugoslaviji pa ima univerza na razpolago toliko finančnih sredstev, kolikor jih potrebuje za svoj razvoj in pravilno delovanje. Zato lahko danes vidimo, kako se grade številne nove univerzitetne stavbe, da se je močno povečalo število predavateljev in asistentov ter pomožnega osebja, da se na novo in najmodernejše opremljajo številni zavodi in inštituti različnih fakultet, da se knjižnice stalno večajo s knjigami iz vsega sveta in da se univerza prav v vseh oziirih razvija. Razen tega je posvečena vsa skrb tudi socialnemu stanju študentov. Država nudi materialno šibkim dijakom prav vsa pomoč z velikim številom mesečnih stipendij, ki omogočajo študij tudi najrevnejšim. Razen tega ima tudi odprava vseh šolnin velik pomen. Največje važnosti pa je ustanovitev novih fakultet. Nova ljudska oblast je že v prvem le-

tu svojega obstoja ustanovila popolno medicinsko fakulteto ter imenovala kompletne profesorjski zbor iz vrst samih domačih zdravnikov - znanstvenikov. Istočasno so ljubljansko bolnico pričeli preurejati v kliniko, tako da so bili dani pogoji za znanstveni in praktični razmah slovenske medicine. Istočasno je bila ustanovljena tudi gospodarska fakulteta, ki je prej tudi nismo imeli in ki bo omogočila izboljšanje domačih strokovnjakov, ki jih naše gospodarstvo tako zelo potrebuje. Pri tehnični fakulteti je bil ustanovljen poseben začasni oddelek za farmaceutiko, letos pa smo dobili (po uradno še nepotrebnih vseh) tudi samostojno farmaceutsko fakulteto. Razen tega pa so letos na novo odprli agronomsko fakulteto, ki bo vzgajala kmetijske strokovnjake. Tako so bile po osvoboditvi osnovane štiri fakultete, kar predstavlja vsekakor izreden napredek.

S tem se je seveda povečalo tudi število predavateljev, ki jih je danes na univerzi okoli 250, med katere štejemo redne in izredne profesorje, docente in honorarne predavatelje. Tako ima samo tehnična fakulteta 84 predavateljev, medicinska 39, juridična 19, filozofska 49, teološka 16 in gospodarska 20, skupaj torej 231. Ni še števila za predavatelje nove agronomске in farmaceutske fakultete in one predavatelje, ki na posameznih fakultetah še niso imenovani za posamezne predmete. Če dodamo še lepo število asistentov, ki so tudi akademsko izobraženi strokovnjaki, laborante, knjižničarje in ostalo pomožno administrativno osebje, potem vidimo, da obsega slovenska univerza kar lepo število najrazličnejših strokovnjakov.

Povečalo se je tudi število slušateljev, kajti po petletnem planu se mra število naših akademsko izobolanih strokovnjakov vseh panog močno povečati. Tako je bilo že lani v poletnem semestru 3100 študentov, v zimskem semestru pa še več. Letos se pričakuje, da bo njih število glede na nove fakultete še mnogo večje.

(Konec prihodnjic)

Delo sindikalnega gledališča v Ptuj

Ptuj.—Ptujsko gledališče ima že tradicijo, vendar je prevzelo po osvoboditvi nove naloge, ki izvirajo iz novega pojmovanja kulture in kulturnega poslanstva gledališča. Pred vojno je vodil delo ptujkega gledališča plačani režiser, in po zaslugi dobrih, mladih režiserjev je imelo gledališče pogosto resnični avangardni značaj. Poleg nekaj poklicnih igralcev so si režiserji vzgajali kader dobrih amaterjev, od katerih so nekateri še danes vodila sila gledališča. Danes šteje gledališki kolektiv 25 članov in članic, ki so člani različnih sindikalnih podružnic in ki žrtvujejo ves svoj prosti čas gledališču, vendar pa je skupina brez režiserja in si morajo pomagati brez njega kakor vedo in znajo. Režirajo izmenoma igralci, ki imajo največ izkušenj, toda vedno bolj se čuti, da brez stalnega režiserja gledališče ne more napredovati in opravičati svojega poslanstva. Po vseh ptujkega okraja ljudje zelo radi in veliko igrajo in marsikje je to zaenkrat še edina oblika kulturno-prosvetnega dela, toda v idejnem in umetniškem oziru so predstave pogosto še na zelo nizki stopinji. O igalski tehniki mnogokje nimajo niti pojma in mislijo, da je dovolj, če se nauče svojih vlog na pamet. Izgovarjajo in kostumacija sta skoraj vsespovsod še obupno slabi. Ptujsko sindikalno gledališče si daje dalo po osvoboditvi v tem pogledu važne naloge, toda odkar je brez režiserja, je tudi v tem ohranjeno.

Kljub tem težavam pa igralci ne izgubljajo poguma. Od osvoboditve do danes so postavili na oder 16 premier. Skupno so dali 60 predstav s 25.000 obiskovalci. Sodelovali pa so pri 19 proslavah. V prvi povojni sezoni (1945-46), ko je gledališče še imelo svoje- lastnega režiserja, je dalo 9 premier, skupno pa 41 predstav. Lansko sezono je izgubilo režiserja, vendar je postavilo na oder že 7 premier, toda dalo je le še 19 predstav pred 16.250 gledalci. Naj-

več predstav (5) je doživel "Kralj na Betajnovi". Igrali so še Remčeve "Volkodlake", Nušičevega "Pokojnika", Ostrovskega "Gozd", Katajeva "Milioner", "Klopčičevo" "Mater", na prostem ob festivalu narodnih običajev in plesov na Blaž-Zvanovo "Ustoličenje na Gosposvetem polju". Za letošnjo sezono imajo v načrtu: Moleire, "Namišljeni bolnik", Bor, "Raztrganci", Cankar, "Pohujšanje v dolini šentflorjanski" ali "Za narodov blagor", Blažev "Šentjernejsko noč", ali "Ovaduha", Hašek, "Svejk v Rusiji", Euripides, "Bratski spor" ali Shakespeare, "Mnogor hrupe za nič", Kreft, "Celjski grofje" in Levstik "Martin Krpan" v Blaževi prireditvi. Sezono pa bodo odprli z "Ruskim vprašanjem" Simonova.

V pretekli sezoni je izdajal gledališki kolektiv svoj "Gledališki list". Izšlo je pet števk. Uredili so si tudi strokovno knjižico. Za poudarjene igral-ske družine so priredili šminkar- ni in dramski tečaj. S podporo ljudske oblasti se je finančno stanje gledališča izboljšalo, vendar pa nekateri predstavniki prosvetnega življenja v okraju nimajo pravega razumevanja za potrebe gledališča, in tako je nekdo eden izmed njih v svojem popolnem nerazumevanju tega, kakšen pomen ima prav gledališče za idejno in kulturno vzgojo ljudstva, označil delo ptujkega gledališkega kolektiva za "komedijantstvo".

Na vsak način je nujno, da dobi gledališče čim prej sposobnega režiserja in da poveča svoj igalski kader ter tako razbremeni posameznike. S prihodom režiserja bi bilo rešeno tudi vprašanje, kako v umetniškem oziru dvigniti predstave. —f.

V Prosveti so dnevna svetovna in delavsko vesti. Ali želite vsak dan?

VERA V JUGOSLAVIJO

To poročilo o verski svobodi je sestavilo sedem ameriških protestantskih duhovnikov in urednikov verskih listov, ki so obiskali Jugoslavijo poleti 1947

Prev. Mirko G. Kuhel, tajnik SANS

(Nadaljevanje in konec.)

Tako globoko so zaupali ti hrvaški voditelji v obstoj Hitlerjevega "novega reda", da so shranili rekorde o svojih zločinih. Ko je končno prišel polom—na Hrvaškem se je zgodilo nenadoma—so bili ti državni dokumenti, prenešeni zaradi varne shrambe v Stepincevo palačo v hovo jamstvo je nadškof dal osebno potrdilo (ki smo ga videli). Število zabojev ustaškega plena—zlatih ur, prstanov, uhanov, zapeljativ in celo iz ust žrtve izpujenega zlatega zobovja—je bilo najdenih in odkopanih v kapeli franciskanskega samostana le en blok proč od Stepinceve katedrale. Če človek čita zapisnik obravnave, kar so stregli člani naše skupine, najde, da je samostanski opat priznal ta dejstva, vendar pa je zanikal osebno odgovornost, čes, da se je ravnal po naročilu svojih predstojnikov, katerih imena je odklonil povedati. Nasprotno pa se je Stepinac izgovarjal, da on ni odgovoren za dejanja njegmu podrejenih ljudi.

V osvobodilni borbi je v Jugoslaviji skupaj umrlo 1.700.000 mož, žena in otrok. Od teh je veliko število bilo žrtve medsebojne povezanosti med Italijani, Nemci in fanatičnimi hrvaškimi katoliki, ki so zaključili postaviti korporativno katoliško državo po vzorcu Španije pod Francom, Italije pod Mussolinijem in Slovaške pod podprednikom Hitlerja.

Na svoji sodni obravnavi Stepinac ni zanikal resničnosti dokazilnega gradiva, ki ga je predložila država—fotografije, lastnorčno podpisane dokumente in zaprisežene izjave—temveč je zadržal svojo obrambo do zadnjega. Tedaj pa je skušal pokazati, da je ugovarjal prekrškom ter da je njegovo stališče bilo moralno nepreprečno, kajti delal je v interesu katoliške Hrvaške proti ogrožanju komunizma.

Morda je važno omeniti, da jugoslovanska vlada ni podvela legalnih korakov proti Stepincu do šest mesecev po končani svetovni vojni. Namesto tega in ker se je hotela izogniti obravnavi, je zahtevala, da Vatikana nadškofa premesti. Maršal Tito nam je povedal, da je osebno prošil za to papeževu legatu škofa Hurlerja iz St. Augustine, Florida, ameriškega državljanca, ki zastopa papeško državo v prestolnem mestu Jugoslavije. Ko potem Vatikani po štirih mesecih ni odgovoril na to zahtevo in ko je vlada dobila dokaze, da nadškof Stepinac ni le nadaljeval s svojo nelojalnostjo, temveč je skrivaj celo blagoslovljal ustaške podzemne formacije, ki so imele namen ruvariti proti novi vladi, šele tedaj so pričeli legalno postopanje in ves rekord nadškofovega medvojnega sodelovanja s sovražnikom je bil obelodanjen.

Kolaboracija pravoslavnih in muslimanov
Da bi ne prevladovalo mnenje, da so v tem konfliktu prizadeti le katoliki, med katerimi je nastala razdeljena lojalnost oboje med duhovščino in ljudstvom, želimo poudariti, da so na isti način pripadali na eno ali drugo stran tudi pravoslavni in mohamedanci.

S prihodom partizanskega glabanja so pričeli srbski četniki čedalje bolj in bolj kolaborirati s sovražnikom in se borili proti lastnemu narodu. Višja srbska vojska jim ni ugajala. Ko smo obiskali veličastno poslopje patriarhata v Beogradu in njegovo ljubko bizantinsko kapelo, njegovo krasno obednico in prebivalno dvorano, ki je primerna za kralje, smo zaslužili, kakaj bi bila za take cerkvenjake iz starijske šole nova ljudska oblast težko sprejemljiva. Nižja duhovščina in precej škofov, ki so gledali na politični razvoj s širokega narodnega vidika in so pokazali svojo osebno lojalnost napram skupinam, ki so se aktivno borile z narodnimi sovražniki—Italijani in Nemci—se zde, da so trdno za vlado in ne

nost za izbruh sile, kakor se je dogajalo v mladih Združenih državah napram torijskim duhovščini in pripadnikom anglikanske cerkve po ameriški revoluciji. Toda osnovni vzorec se zde zdravi in zgleda, da so vrata odprta takemu verskemu miru, kakršnega v preteklosti Balkan še nikoli poznal ni.

Zgleda, da se je večina posvetnih ljudi in duhovščine razen starih nespravljivcev in tihih, ki so naravnost pod izomsko direktivo, odločila pomagati graditi združen povojni narod brez zunanjega vmešavanja, političnega ali klerikalnega, in s polno notranjo svobodo na podlagi zakonite enakopravnosti. Protestantški pastirji, s katerimi smo govorili, so naravnost povedali, da imajo sedaj zaščito, ki je poprej nikoli niso mogli uživati kot majhna manjšina v katoliški Hrvaški in pravoslavni Srbiji.

Očigled stare razdeljenosti, ki je razdirala Balkan, ni težko pojmovati grenkobo žolca, ki jo občutijo nova jugoslovanska pokolenja napram vsem cerkvenim, ki hočejo vzpostaviti stari hrvaški ali srbski šovinizem ali pa cerkvene konflikte. Tako potopomeni zanje—smrt v "edinstvu in bratstvu"—njihovem narodnem geslu—pa vidijo—življenje.

Naše priče
Člani naše deputacije so vsi ljudje, ki so posvetili svoje življenje krščanskemu duhovništvu in širjenju krščanske cerkve. Kjer koli je nevera, kjer koli je verska svoboda ogrožena ali zanikana, se bomo kakor drugi duhovniki odzvali in uprli. Naša protestantska dedščina je svoboda in to svobodo čislamo nad vse drugo.

Ker smo našli to osnovno svobodo—svobodo bogocastja—obstoječo v Jugoslaviji, zamoremo prinesiti nazaj tako navdušeno poročilo. Samo s simpatičnim razumevanjem in podpiranjem gradilnih prispevkov k življenju narodov vzhodne Evrope se more premostiti zaliv med našim življenjem in njihovim ter preprečiti zadnjo vojno na svetu.

Emory Stevens Buckner, Jr.
George Walker Buckner, Jr.
Phillips Parker Elliot
William Howard Melish
Guy Emery Shipley
Samuel Trexler
Claude Williams
Edmund Dovel, M.D.
Jean Nussbaum, M.D.

Pričetek tolerance
Dr. Nussbaum, ki je bil večkrat v Jugoslaviji med prvo in drugo svetovno vojno, se je odkrito čudil sedanji kooperaciji med raznimi verskimi skupinami v Jugoslaviji ter med njimi in vlado. Zopet in zopet nas je spomnil na tradicionalne spore med temi starimi skupnostmi. Njegovo začudenje smo si privsvali vsi, ki smo v nekaterih mestih večerjali skupaj s katoliškimi, pravoslavnimi, judovskimi, muslimanskimi in protestantskimi predstavniki pri eni mizi. Tu v Ameriki bi nekaj takega bila že velika pridobitev. Na Balkanu pa je to nekaj, ki se dogodi enkrat v tisoč letih.

V Jugoslaviji je danes resnična enakopravnost vere v očeh postave in predstavlja začetek prave tolerance.

Seveda le dve leti in pol po strašni vojni se že vedno dobe napetosti, ki imajo biti razrešene, in tu in tam obstoja mož-

Kulturna kronika
Ljubljana.—Gledališki tečaj za igralce in režiserje gornjoradganskega okraja. Za vzgojo kadra in pozitivne gledališkega udejstvovanja na vasi je tukajšnji okrajni prosvetni svet dogovoril s sindikatom gledaliških igralcev v Mariboru organiziral v dneih od 20.—25. oktobra v Gornji Radgoni gledališki tečaj, ki ga je s pridom posečalo 20 tečajnikov raznih poklicev (17 poljedelskih in drugih delavcev, 6 nameščencev, 5 učiteljev, 1 šofer in 1 natakar). Predavala je mladina. Predavali so znani gledališki umetniki—praktiki, člani mariborskega Narodnega gledališča, tovarši Gorinšek, Štandeker, Skrbinašek in Veber o pravoredu slovenskega jezika in fonetiki, dalje o režijskih in igalskih elementih, o tehnični opremi ter o maskiranju in šminkanju. Na tečaju je predaval tudi ravnatelj radgonske gimnazije tov. Marko Golar (zgodovina gledališča in o slovenskem jeziku). Razgovor s tečajniki je pokazal, da so bili zelo zadovoljni in komaj čakajo na nadaljevanje, da se v tej stroki prosvetnega dela čim bolj izpopolnijo. V odmorih in v prostem času so gojili petje. Tečaj je otvoril in zaključil s prihernim nagovorom načelnik prosvetnega oddelka tov. Borko Franc. Prepričani smo, da bo ta gledališki tečaj znatno okrepil gledališko življenje po naših vaseh.

Kulturno prosvetno delo Italijanske manjšine v Istri. Za razvoj kulturno prosvetnega dela italijanske manjšine v Istri deluje tudi italijanska unija v Pu-
lju, ki izdaja napredne knjige, šolske učbenike in brošure v italijanski. Dosele je bilo prevedenih na italijanski jezik 10 brošur s politično in prosvetno vsebino in dva zgodovinska učbenika za srednje italijanske šole. Do konca t. l. bo unija natis-

Med novimi knjigami Slovenskega knjižnega zavoda
"Za narodov blagor" v novi izdaji. V knjižnici Slovenskega gledališča, ki jo izdaja Slovenski knjižni zavod, je pravkar izšla kot njen 8. zvezek komedija Ivana Cankarja "Za narodov blagor". S to izdajo bo sloveče delo, ki ne reprezentira samo Cankarja, marveč tudi slovensko dramatiklo sploh, laže dostopno ljudskim odrom. Z uprizorjenjem Cankarjeve najznajčnejše komedije iz političnega življenja bodo naši odri prispevali k pravilni osvetlitvi naše politične preteklosti, ki je doblila v tem delu značilno, krepko tipizirano podobo. Novi izdaji komedije "Za narodov blagor" daje poseben pomen in idejno vrednost obsežni uvod Borisa Zihlerja "Ivan Cankar in njegova doba", ki bleščeče razčlenja slovensko politično življenje v dobi, ki je dala Cankarju snov za to komedijo. Borba liberalcev in klerikalcev je tu prikazana s trdnimi ideološkimi prijemi in z analizo svoje gospodarske in socialne podlage razglašena prav do nagega, tako da jasno vidimo njene prave, razredne gonilne sile. Za zaradi tega uvoda, ki je prvotno izšel v srbski izdaji treh Cankarjevih dram, mora poznati novo izdajo komedije "Za narodov blagor" ne le vsak prijatelj Cankarjeve literarne umetnosti, marveč tudi sleherni javni delavec, ki bo našel v uvodu mnogo miselnih izpodbud in ostrih pogledov na našo politično preteklost.

Dr. Černič, Slovenska zdravstvena beseda. Slovenski knjižni zavod v Ljubljani je pričel izdajati "Zdravstveno knjižnico", ki bo prinašala poljudne spise domačih avtorjev iz vseh panog sodobnega zdravstva. Uredništvo te nove zbirke je prevzel dr. Mirko Černič. Kot prvi zvezek je izšla knjižnica dr. Černiča "Slovenska zdravstvena beseda". Snov te knjižnice se sicer neposredno ne tiče zdravstvenih problemov, zajema pa problematiko našega zdravstvenega besedja in izražja ter prinaša vse polno zanimivih in koristnih predlogov in izpodbud.

V knjigi so natisnjeni nekateri najpomembnejši člani avtorja "Kliničnega besednjaka", sestavki, v katerih kritizira jezik naših zdravstvenih spisov. Pri tem sega daleč na celotno jezikovno področje in bo njegovo delo živo zanimalo vsakogar, kdor se količikaj bavi z vprašanji pravičnega slovenskega pisanja.

Listnica uredništva
Prosimo vse tajnike in druge aktivne člane, ki pišejo svoje dopise za sredino številko Prosvete, naj nam material pošljejo dovolj zgodaj, da bo lahko priobčen pravočasno. Vsi dopisi namenjeni za sredino izdajo naj bodo v uradu do petka, najpozneje pa v ponedeljek zjutraj, kajti v torek popoldne gre naše glasilo že v tisk. Večkrat se dogodi, da pride važno naznanilo o društveni seji ali zabavi prepozno in mora iti potem v dnevnik, ako ni niti za dnevnik prepozno. Za vašo kooperacijo vam bo uredništvo hvaležno.

Cenzura na tržaški razstavi
Na sliki za jugoslovanskim paviljonom v Trstu je bilo videti kmeta in delavca: kmet je imel v rokah srp, delavec klavir. Prišla pa je gospa Cenzura in jima orodje odvzela, da bi naša moza ne vplivala preveč pohujljivo. Nič čudnega, gospa Cenzura! Le zavedajte se, da bodo kmetje se nadalje želi s srpi in delavci tolkli s klavirji, ker jim z butaro in sekirico delo ne gre od rok.

slovaški minister za informacije Václav Kopecký Akademiji likovne umetnosti v Beogradu. Isto serijo fotografij bodo dobili tudi akademiji likovnih umetnosti v Ljubljani in Zagrebu. Razstava bo odprta do 14. novembra t. l.

Razstava fotografij češkoslovaškega kiparstva. V umetniškem paviljonom na Kalemegdanu so pred kratkim odprli razstavo fotografij češkega in slovaškega kiparstva, ki jo je priredilo kulturno društvo Jugoslavija—Čehoslovakia. Fotografije na tej razstavi je podaril češko-

TOVARIŠI

POVEST PARTIZANSKE ZVEŠTOBE

TONE SELIŠKAR

(Nadaljevanje)

"Nisem bil doma... O Bog nebeški, pomagaj!"

"Govori čisto resnico pred ljudstvom!" mu je velel komandant.

Na smrt preplašen se je mož obrnil od oltarja, kakor da bi se bal kazni božje in zajecjal:

"V Novem mestu sem... Povedal sem, da so partizani v vasi... Tako so mi župnik ukazali..."

"Koliko si prejel za to Judežovo delo?"

"Pet sto lir... Tu so..." Potegnil je iz malhe pet novih svetlih bankovcev. "Naj bodo za pogorelce..."

Tedaj se je ljudstvo zgenilo. Za borih pet sto lir je dal ta nesrečnež popaliti vso vas...? Nekaj žensk je planilo naprej do oltarja, pograbile so ga in ga odvekle iz cerkve. Tu zunaj so se dvignile pesti, krič svete jeze je vzplamtel nad pogoriščem, palice so zamahnile po njegovi glavi, divja masčevalna zver se je prebudila v ljudstvu.

27

RANJENCI

Ranjene partizane so vozili v partizansko bolnico. Dva voza so pripravili. Mehko so jim postlali s slamo, zavarovali je lojtrnicami in vpregli v vaak voz po dva vola. Na prvem so ležali trije ranjeni tovariši, na drugem Sonja, ki je bila najtežje ranjena in tovariš, ki je sicer lahko hodil, pa je imel obe očesi poškodovani. Sedel je spredaj na vozu. Pot je bila težka in dolga. Deset mož'je je spremljalo ranjenca kot zaščito, kajti sovražnik povsod preži na partizane in nič se ne ve, kje jih lahko napade iz sase. Pavlek je s strojnico in s tremi tovariši hodil daleč pred vozom. Črt, Nežka ter ostali pa so varovali vozove, jih poddrževali na strminah in na kamenitih poteh, saj so se morali premikati le po gozdovih in tudi v njih po najbolj zapuščenih poteh, včasih kar po celem, da so se izognili nevarnim krajem. Ranjenci so hudo trpeli, čeprav so ležali na slami, saj so se vozovi nagibali zdaj na levo, zdaj na desno, odskakovali so po kamenju in po koreninah, včasih pa so morali ranjenca prenesti na rokah čez potoke in hudournike. Vsi so bili kmalu izčrpani. Velikokrat so morali zaradi njih počivati. Sonja se je zdaj pa zdaj prebujala iz nezvesti, povečini pa je medlela v omotici, toda vsakokrat je poskušala govoriti. Črt je vedno stopal kraj njenega voza. Za vsak njen gib je bil v skrbih, popravljal ji je ležišče, brisal ji je pot s čela in je z mokro rutico močil osušene ustnice, ki so gorele od vročice. Nežka je neumorno hodila od ranjenca do ranjenca, jih tolažila, jim prinašala vode in jih bodrila.

Ko so pod večer odpregli v gozdu sredi Gorjancev, da se voli napasejo in oddahnejo, je Sonja vprašala Črta:

"Kje pa je moja puška?"

"Ne boj se zanj, jaz jo bom čuval!" ji je zatrjeval in jo miril.

Potem je malce zaspala in razen straž so vsi utrujeni zaspali, Pavlek kar naslonjen na svoj mitraljez, le Nežka je bedela, saj so jo ranjenci venomer klicali.

"Tovarišica Nežka, kaj misliš, ali mi bodo

nogo odrezali?" jo je ves zaskrbljen spraševal ranjenec.

"Kar brez skrbi bodi zanj, čez dva meseca boš že lahko spet fašiste preganjal!"

"Pa moje oči...?" je stokal slepec poleg Sonje.

"Ne bo nič hudega, tovariš! Zdravnik ti bo pobral drobce, pa boš spet videl. Zdjaj ne vidiš od strnjene krvi, ki se ti jo nisem upala pobrati. Zdravniki pa imajo take priprave, večji so. Le pogum, videl boš spet!"

Ranjenci, ki mu je velik kos bombe zlomil tri rebra in so ga manjši drobci oplazili po vsem telesu, je imel vročico in je na glas bledele. Premetaval se je po ležišču nemirno sem in tja. Bil je mlad fant iz Poljanske doline, šele pred kratkim je pribežal z Gorenjskega.

"Kajne, k materi me peljete...?" je blodno spraševal fant. "Ali bo vesela moja mati! Že na pragu stoji... Jo že vidim! Pogljte, Nežka, kako nam maha z robcem..." Potem ga je spet bolečina streznila in je prosil vode.

Nežka mu je natrosila v vodo pomirjevalnega praška in ranjenec je željno popil polno čutaro tekočine. Kmalu potem se je umiril in zaspal. Po polnoči so krenili dalje. Počas, počasi so se pomikali vozovi z ranjenci. Pavlek je spet hodil v zaščiti. Noč je bila mirna in jasna. Nikjer ni bilo slišati glasu, tišina je vladala vsepovsod, le škripanje koles je bilo čuti in pridušeno vzklikanje voznikov, ki so priganjali vole. Dolgo, dolgo pot imajo še pred seboj! Težko, težko, če bo Sonja vzdržala. V silnih skrbih so bili vsi zanj. Črt se ni ganil od voza. Pavlek pa je, če je le utegnil, stopil k nji in srce se mu je trgalo, ko jo je tako gledal negibno, visečo med življenjem in smrtjo.

Daniti se je pričelo. V gozdu so se pričele oglašati ptice, prebujalo se je speče življenje. Treje srn je plašno zdrijalo prek čistine, globoko spodaj v gozdovih so slišali lisjaka lajati. Hladno je bilo. Sonja je drgetala pod kocem, da si je Črt slekel še svoj jopič in jo z njim pogrnil. Zdjaj pa zdaj ji je kri udarila na usta, da se je dušila in hropila. To so bili najtežji trenutki. Ko je napad minil, jo je Nežka obrisala. Sonja se je skozi bolečino nasmehnila in prosila Črta:

Črt jo je držal za roko vse do ceste, ki so jo morali prekoračiti. Tam je v bližini čepela majhna hišica, tamkaj se bodo ustavili za kako uro, tam si bodo skuhal zajtrk. Tovariši, potrpite, kmalu bo konec trpljenja! Nežka je kakor duh dobrote vedno pri vsakemu. Včasih mora koga tolažiti kakor majhnega otroka. Pot jih je zdelala, vse moči so jim pošle, zdaj so ranjenci slabi, resnice okoli sebe ne morejo več videti, hoče se jim tega in onega, nestrpni postajajo.

Hišica je last ogeljara Ilije. Vsak partizan ga pozna, kdorkoli je tod mimo hodil. Zdjaj je doma le žena njegova. Ilija kuha zgoraj na rebri oglje. Pred nekaj dnevi je zakuril kopro, dan in noč mora stati pri nji na straži, da se oglje ne prežge. Žena mu nosi hrano vsak dan na vrh pobočja. Tod se je že marsikateri ranjenec ustavil. Žena in ogljara sta naša! Zvesta, zanesljiva, spretna vodiča po vseh skritih stezah Gorjancev. Stara sta že. Dva sina imata v partizanih. Pomagata kolikor moreta.

(Dalje prihodnjik.)

V Prekmurju se je Marija prikazala

Mlako Kranjec

To ni izmišljotina, niti moja potvorba ali natolečevanje. Sveta in čista resnica je. Trdijo, da se prikaže celo nekaterim našim vojakom, v kolikor ti niso grešniki. Na splošno pa se prikazuje ženskam, moškim je redkeje. Prednost imajo zlasti dekleta iz Marijine družine, ker so poštena in nedolžna. Večini Prekmurcev pa se vendarle noče prikazati, ker so Prekmurci več ali manj grešni ljudje. Tako se mi je zadnjič neka žena potožila, da je romala na ta novo božjo pot, da bi videla Marijo. "Poleg mene," mi je pripovedovala, "je stalo neko dekle in je gnado ma začela jokati in kričati: Glejte, glejte, Marijo!" Gledala sem, mi je pripovedovala žena, med veje, kamor je kazala dekle, a nisem videla ničesar. Tam na veji sedi, je dejala dekle. No, sem ji dejala, velika grešnica moram biti, da ne vidim ničesar. Nato je šla hči, a je kar prijovala domov, češ kako grešna hiša da smo, ker se nam Marija noče prikazati!"

Zdi se pa, da ne gre samo za navadne grešnike, temveč bolj za pristake Osvobodilne fronte ali sploh za pristake ljudske oblasti. Ni dvoma, da so le ti veliki grešniki. Vendar stvar v tem pogledu še ni pojasnjena. To se samo šušlja. Zakaj ako bi to obveljalo kot resnica, bi ljudska oblast na licu mesta, okrog

ci. Drugi kmet, ki sem ga prav tako poznal, je rad klical na pomoč tega ali onega svetnika, kakor je že potreboval. Če je kaj zgrebil, recimo pipo iz žepa, je poklical svetega Antona in resnično, sveti Anton mu je našel pipo. To je resnica. V naši vasi je bila ženska, ki je za sveto trdila, da se ji prihajajoči v cerkev svetniki s sten priklanjajo. Ker pa so se priklanjali samo njej, niti župniku se niso hoteli, ljudje na to stvar niso dali mnogo. Na Goriškem mi je neka žena pripovedovala, da je najrajši sama doma, ker tedaj pridejo k njej angeli: eni prepevajo, drugi molijo, najmanjši pa se igrajo in da je tedaj strašno lepo. Nek kmet mi je pripovedoval, da vselej, kadar se pelje na polje, prisede k njemu na voz Marija z detetom Jezusom, pa mu priguvarja, naj le poje nabožne pesmi, pri čemer pa on revež nazadnje vedno pozabi, kam naj se pelje. Tudi to je resnica.

Vendar je med temi prikazovanji in zdanjim prikazovanjem Marije velika razlika. Vsa ona so bila posamična, zaradi česar so ljudje kaj lahko dvomili v resničnost. Tokrat pa se Marija prikaže takorekoč vsakemu kmetu in premožnejši, kar je pri Mariji v Prekmurju pa bo deležno grenkega razočaranja, ko Marija ne bo več hotela posedat med veje.

Nekaj pa je vendarle potrebno pri vsej stvari: brezpogojno obraniti prekmursko ljudstvo ne samo pred prevarami, temveč

proti njej ter pričakuje Angleže in Amerikance.

V tem pogledu je bil že skrajni čas, da se je Marija prikazala. Zakaj premožni ljudje so v svojem čakanju postali že preveč nestrpni. Vse napovedi, kdaj se bo spremenilo pri nas, so se izjalovile. Stvar je postala brezizgledna, docela brezupna. Ali nanj potem še koga preseneti, ako se je v tem brezupu mnogih Marija prikazala?

Presenetila je stvar samo mene, ker me je prehitela. V zasnovanem romanu o ljudski oblasti v Prekmurju, ki ga bom šele začel pisati, imam tudi poglavje: Marija se je prikazala. Roman bi moral biti gotovo še to zimo, izšel bi pa šele prihodnje leto. No, in ne tako takrat, ko bi moj roman izšel, bi se po vseh mojih izsledkih in domnevah morala prikazati Marija. Bil sem trdno, zares sveto prepričan, da se bo prihodnje leto v Prekmurju Marija prikazala. No, pa so me Marija in naši Prekmurci prehiteli za celo leto. Zakaj? Vedel sem, da je v Prekmurju velika stiska, a da je tako velika, da se je namreč Marija morala že letos prikazati, nisem mislil. Nekomu se je zelo mudilo.

Začelo se je že lani potem, ko vse drugo ni nič več pomagalo. Toda takrat se je Marija prikazala na Hrvaškem. Mnogi naših Prekmurcev so tedaj romali na Hrvaško, vendar sami Marije niso videli, bodisi kar niso bili vredni te milosti, ali pa ker je oblast prehitro posegla vmes in je Marija rajši pobegnila, kakor bi se prepirala z oblastjo. Prekmurci bi bili pozabili na stvar, da nista tedaj posegla vmes gospod Klekl in gospod Jerič, ki se jima je zelo mudilo in sta postala že preveč nestrpna. Napraviti sta hotela ogromna romanja na že pozabljeni božji poti v Gornjo Lendavo in Turnišče, z očitnim namenom, da naj se Marija prikaže. To so mi pravili ljudje, da se bo namreč Marija prikazala. No, jaz sem vedel, da se ne bo. In res se ni. Pač pa se je pri gospodu Jeriču pokazala naša oblast, ki mu je dokazala izdajstvo domovine.

Prekmurje ni dežela božjih poti. V starih časih jih je bilo nekaj, tako na Tišini, kjer so nekoli voliči odkrili iz cerkve odneseno in v grm vrženo Marijo, klečali pred njo, kakor piše gospod Klekl, kakor je tam postala božja pot. V Turnišču se je nekoč prikazovala Marija, takrat v grmovju. Ker pa se kasneje ni več hotela, čudežev pa tudi ni napravila nikakih, so Prekmurci v svoji slabotni vnetosti opustili vsa domača božja pota, razen k svetemu Vidu, priprošnjiku za oči. Božja pota so od tedaj bila samo še na Štajerskem in v Međmurju, kamor so Prekmurci vsako leto romali. V stari Jugoslaviji naši duhovniki niso čutili nikake potrebe, da bi obnavljali ta odmrta božja pota. Naposled, imeli so oblast v rokah in je vse lepo potekalo.

No, v novi Jugoslaviji pa je nenadoma nastala strašna potreba po božjih poteh, po čim bolj mogočnih romanjih. Kakor vemo, so letos vse Marije romale na svoje domove, ker so bile med vojno kolikor toliko pregnane, kolikor ne po istih duhovnikih, ki so zdaj te Marije nosili na njihove domove, pa po njihovih bratih, predvsem pa po njihovih najzvestejših zaveznikih. Vrnitev Marij na njihove domove se je zaključila gniljivo v ljubljanski stolnici. Sledila naj bi vse leto veličastna romanja, kakor naj bi se tu ali tam prikazala Marija in naj bi se godili čudeži, ki jih naš Bežigrad s trepetajočim glasom kliče z neba.

No, meni je bilo jasno, da se Marija ne bo prikazala niti za Bežigradom, niti na Brezjah, pač pa v našem Prekmurju. Zato sem lahko s trdno prepričanostjo snoval za svoj roman poglavje o tem prikazovanju. Žal mi je samo toliko, da ne bom jaz tisti, ki bi ne samo napovedal, temveč tudi razkril vseh teh stvari, ker bodo medtem, kolikor že niso, docela razkrite. Naše ljudstvo v Prekmurju pa bo deležno grenkega razočaranja, ko Marija ne bo več hotela posedat med veje.

Nekaj pa je vendarle potrebno pri vsej stvari: brezpogojno obraniti prekmursko ljudstvo ne samo pred prevarami, temveč

še bolj pred sleparijami, v katerih čisto brede ne toliko po svoji krivdi, kolikor bolj, povejmo naravnost, po krivdi prekmurske, zlasti katoliške duhovščine. Naj bo ta obdolžitev še tako težka, na tej duhovščini leži krivda, da se prekmursko ljudstvo "ne more iztrgati iz spon preteklosti in da danes postaja nič manj kakor nekoč predmet grdega izkoriščanja ovinkarskega politikanstva ljudi, ki sta jim domovina in država ter blagor ljudstva deveta briga. Če je katoliška cerkev v Prekmurju po nekaterih svojih duhovnikih nekoč storila kaj pozitivnega, v razvoju vsaj glede jezika, potem ta duhovščina v novi državi ni nikdar ljudstvu z eno samo besedo pokazala, kje je njegova domovina, kje njegova država, pač pa je iz vseh njenih besed neprestano dihala in še diha vzpodbuda, da onstran meje, v Avstriji čakajo Angleži in Amerikanci, ki vsak trenutek pridejo pomagat bednemu prekmurskemu ljudstvu. In kateremu je zdaj prišla na pomoč Marija sama.

Kateremu ljudstvu pa? Tistem, ki je tisoč let živel eno samo brezdušno življenje v sklopu madžarskega fevdalizma, kjer človek ni slišal nikdar besede, da je človek, pač pa vsak dan vsaj enkrat, da je "marha" (živina)? Ali naj pridejo pomagati tistem prekmurskemu ljudstvu, ki je v časih stare, pod turstvom Anglije živeče Jugoslavije, prebredlo skoraj vso zemeljsko oblo za kruhom? Deset do petnajst tisoč ljudi je vsako leto šlo zdoma po svetu, trošilo tam svoje sile, se vračalo zgarano, preživelo doma nekaj mesecev, pa spet moralo po svetu, ker doma ni moglo živeti. Ali je bil to tako velik blagoslov za prekmursko ljudstvo? Na tisoče otrok v Prekmurju je raslo in živel brez ljubezni mater, ki so blodile po svetu. In prekmursko ljudstvo samo je raslo in živel brez ljubezni do domovine. Toda ne domovine, ki je dala vsem tem tisočim doma zaslužka in kruha, ne, ta domovina po teh "voditeljih" ni odrednica prekmurskega ljudstva, pač pa naj bi postali Angeli!

Še nikdar ni prekmursko ljudstvo ničesar sprejelo s tako odkritim srcem in z radostjo, kakor po tej vojni svojo slovensko domovino, svojo novo državo in svojo ljudsko oblast. Njih domovina se je zdaj prvič za njihovo spoznanje razširila prek ozkega obzora rodne vasi in Prekmurja na vso Slovenijo, na vso državo. Če katoliška duhovščina v Prekmurju s ljudstvom ni mogla vsaj molčati, da bi se ne zapletala v zavajanje in izdajstvo. Povemo odkrito: nova Jugoslavija, ljudska oblast v tej državi, je bila tista, ki je odrešila prekmursko ljudstvo, nova Jugoslavija je tista, ki mu ustvarja v vsej zgodovini zdaj prvič boljše bodočnost. Kakšno pravico potem naj ima katoliška duhovščina v Prekmurju, da zavajo to ljudstvo, da ga vodi in zapleta v izdajstvo? Zakaj, kjer koli je kdo v Prekmurju obsedel, je za slehernim stala mračna senca prekmurske duhovščine.

Medtem ko je ta duhovščina pod madžarsko okupacijo zvesto molčala, pa naj bi Madžari počeli kar koli, se danes vsak ukrep naših oblasti, vsaka odredba, vsak zakon, skratka sleherni stvar spremeni v njihovih rokah v predmet agitacije proti ljudski oblasti, proti domovini, proti državi. Začelo se je pri odaji svinjskih kož, masti, jajc, mleka. Gonia se je nadaljevala pri bosanskih otrokih, ki so v svoji bedi našli zatočišče pri premožnih prekmurskih revnih družinah, ko ga na "bogatih", v preobilju živečih farah ni našel en sam otrok. Nadaljevalo se je pri vsakovrstnih volitvah, pri ustavi, pri civilni poroki (medtem ko je bila civilna poroka pri Madžarih nekaj samo po sebi umevna!) Začela se je pri agrarni reformi, začelo se je s pesmijo o zapiranju cerkva, zatiranju duhovnikov, preganjanju vere, pri verouku v šoli. Nato je prešlo vse skupaj na slabe letine, na sušo, ki da je kriva ljudska oblast. Toda na timem so se isti ljudje veselili suše, ker so izračunali, da bo suša zrušila ljudsko oblast, pa jo zato pošilja sam bog! Toda na dan odaje žita so duhovniki našli potrebo, da so napravili procesijo

Teden za tednom, mesec za mesecem plezajo cene vije in vije, kakor kaže ta tabela.

za dež, samo da bi ljudje ne oddajali žita. A če je kdaj deževalo delj, so se že ti ljudje veselili, da bo dež uničil tisto, česar suša kljub vsej božji pomoči ni mogla. In ko so na eni strani agitirali proti oddaji žita in sploh presežkov, so na drugi strani bili veseli, če bi sploh nič ne zraslo, saj ljudska oblast mora slehernemu človeku preskrbeti kruha. Potem da ni obleke, ni čevljev, ni in ni. V tej državi ni ničesar. Ni soli, ni sladkorja, ni tobaka. En sam nepretrgan napad na ljudsko oblast, na domovino, na državo! In kakor po cerkvah vsaj trikrat na dan zvoni, tako je od teh cerkva ves dan zvonilo, da se bo vsak čas spremenilo. Vsak čas! Sto, tisoč, še več terminov je v dveh letih propadlo, tako da so treznejši ljudje začeli misliti in sprevideli, da je vse to ena sama sleparija. Pa se je tako ljudstvo začelo deliti med tiste, ki so trezno gledali na svet in na tiste, ki so postali samo iz dneva v dan nestrpnejši. Prekmursko ljudstvo se ne samo ni uprlo, temveč je spregledalo. Med delavci udarniki po Sloveniji so tudi prekmurski ljudje. Med kmeti udarniki so na prvem mestu bili proglašeni kmetje iz Prekmurja. Bilo jih je trideset. Jaz pa jih poznam zelo mnogo, ki bi prav tako zaslužili ta časten naslov. Pošteni, značajni so in zavedni.

Vse to, namreč prebujenje prekmurskega ljudstva, njegovo dozorevanje, potem pa, ker se stvar ni premaknila nikamor naprej, pač pa so izdajali drug za drugim prihajali v roke, je postajalo že preveč mučno in brezizgledno. Ne samo naravno, postalo je nujno, da se v tej zagati prikaže Marija, ki naj opomni prekmursko ljudstvo in ga dvigne proti ljudski oblasti. Marija se mora prikazati. Prikazati pa se mora čim bolj množično.

"PROSVETA"

2657 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill.

19

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem...

V slučaju, da je od strani upravitelja kakšna pomota, nas takoj obvestite, da se lasta popravi! Z bratskim pozdravom

ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrži. države in Kanado \$8.00	Za Chicago in okolice je...	\$9.50
1 tednik in... 8.00	1 tednik in... 8.30	
2 tednika in... 5.80	2 tednika in... 7.10	
3 tednike in... 4.40	3 tednike in... 5.90	
4 tednika in... 3.30	4 tednika in... 4.70	
5 tednikov in... 2.90	5 tednikov in... 3.50	

Za Evropo je... \$11.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Prišlete se sme le one člane iz družine, ki to dovolijo in ki živijo ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnili: Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prišli, preneha biti član SNP, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravitelju lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravitelj znižati datum za to vsoto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA. SNP, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$...

1) Ime... Čl. društva št...

Naslov... Ustavite tednik in ga priplite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) ... Čl. društva št...

3) ... Čl. društva št...

4) ... Čl. društva št...

5) ... Čl. društva št...

Mesto... Država...

Nov naročnik... Star naročnik...

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!